DOI: 10.46340/eujem.2021.7.2.2

Andriy Bosak, PhD in EconomicsORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2944-2166>*Lviv Polytechnic National University, Ukraine***Lyubov Zalizna**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7330-000X>*Lviv Polytechnic National University, Ukraine*

KEY FEATURES OF INTELLECTUALIZATION MANAGEMENT OF EXPORT-ORIENTED PRODUCTS OF ENTERPRISES

Андрій Босак, к. е. н.**Любов Залізна***Національний університет «Львівська політехніка», Україна*

КЛЮЧОВІ ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЄЮ ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

A special condition for the successful operation of enterprises specializing in export-oriented products is the intellectualization of their activities. Only in such circumstances can you compete in the international market. Intellectual orientation provides primarily the development of such an important resource as human capital. We need to grow constantly and continuously, because the world economy dictates its trends to us. In order to be an active participant in international operations, it is necessary to keep up with the times and implement innovative solutions for the development of enterprises. Only then we can count on the interest of potential consumers and achieve the main goal of doing business – to make a profit. Intellectualization is an integral part of digitalization, which is an advantage for innovative entrepreneurship. For a more detailed understanding of the issues of this topic it is necessary to explore such concepts as: intellectualization of human capital, intellectualization of enterprise activity, intellectualization of enterprise management systems, intellectualization of labor, intellectualization of labor activity, intellectualization of enterprises and related terms. In the current environment, in order to successfully carry out their activities, businesses need to work not only offline, but also to actively involve in the online format. Only those players in the global economy who adapt quickly and confidently to the new rules of doing business can confidently sell export-oriented products and increase profits. The concept of intellectualization management has prospects for development, provided that the company is ready to move to a new level of information and innovation. It can be argued that the impetus for changes in the management system was caused by the scientific and technological revolution of the twentieth century, because it had a special impact on intellectual activity. Political and economic processes in Ukraine are interconnected and should be complementary. However, these processes are often contradictory and create certain difficulties for domestic industrial enterprises to enter the international market in order to sell goods and services. A necessary condition is the development of qualitatively new mechanisms for managing the intellectualization of export operations.

Keywords: management, intellectualization, export-oriented products, enterprise, factors, risks.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку світового бізнесу спонукають до розвитку інтелектуального капіталу підприємств. Для того, щоб бути конкурентоспроможним на міжнародному ринку необхідно інтелектуалізувати свою діяльність. Потрібно проводити аналізування існуючих бізнес-моделей і адаптовувати із врахуванням реалій ведення інноваційного підприємництва. Отже, дана тема є актуальною і своєчасною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Українські та закордонні науковці досліджують питання інтелектуалізації, управління інтелектуалізації та експортно-орієнтованої продукції. Звернемо увагу на публікації С.В. Бабія, І.В. Багрової, Г.В. Бережнова, А.В. Василик, В.Є. Власюк, О.О. Гетьман, Н.Р. Кельчевської, Є.В. Лазаревої, Редіної Н.І., Й.С. Ситника, О.В. Скворцової та В.В. Прохорової.

Мета статті полягає у визначенні ключових особливостей процесу управління інтелектуалізацією підприємств, які реалізують експортно-орієнтовані товари і послуги.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуалізація в реаліях інноваційного підприємництва виступає одним з основних інструментів для забезпечення успішного ведення бізнесу.

Основні компоненти концепції управління інтелектуалізацією зобразимо на рис. 1.

Рис. 1. Ключові складові концепції управління інтелектуалізацією

Джерело: розроблено авторами

Проаналізувавши побудовану нами схему, можна побачити, що всі блоки взаємопов'язані між собою.

Для виокремлення особливостей досліджуваного процесу доцільно вивчити термінологію, представлену в аналізованих публікаціях. Ключові поняття згенеровані в табл. 1.

Таблиця 1

Основні поняття, по'язані з управлінням інтелектуалізацією

Термін	Автор	Трактування
1	2	3
Інтелектуалізація людського капіталу	Скворцова О. В. ¹	процес поступового підвищення інтелектуального рівня людського капіталу на основі синтезу інформації, знань, умінь і навичок окремого індивіда, що відбувається задля відповідності сучасним умовам та отримання соціально-економічного ефекту від їх застосування
Інтелектуалізація діяльності підприємства	Бабій С. В. ²	процес координації різних видів управлінської діяльності, в основі якої лежить орієнтація на довгостроковий стратегічний розвиток, що передбачає застосування інтелектуальних інструментів управління, які мають інноваційний характер і направлені на досягнення стійких довгострокових конкурентних переваг, поєднання матеріальних і нематеріальних активів або капіталу

¹ Скворцова, О. В. (2015). Детермінанти інтелектуалізації людського капіталу в процесі трудової діяльності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 3 (31), 53-56.

² Бабій, С. В. (2013). Інтелектуалізація діяльності підприємства. *Економічна думка THEU*, 71-75.

Продовження табл. 1

1	2	3
Інтелектуалізація систем менеджменту підприємства	Ситник Й.С. ¹	складний, всебічний і багатофакторний процес придбання (набуття) керуючою і керованою системами (підсистемами) менеджменту підприємства нових якостей виражених у нормах управління (законах, закономірностях, принципах) та категоріях (процесі) менеджменту, які базуються на системних знаннях, динамічній інтелектуальній активності персоналу, інтелектуально-інформаційних технологіях, а інформація і інтелект (інтелектуальний капітал) стають ключовим активом підприємства із високою ринковою вартістю
Інтелектуалізація праці	Лазарева Є.В., Світлична В.Л. ²	процес використання і формування інтелектуально значимих можливостей і здібностей. Це висуває на перший план інтелектуальні витрати (по виробництву знань, інформації), що призводить у результаті до зміни функціональної структури праці
Інтелектуалізація трудової діяльності	Василик А.В. ³	багатоплановий процес зростання ролі інтелектуальної творчої праці, насичення всіх видів праці функціями творчого характеру, що супроводжує усі стадії процесу створення інноваційної продукції
Інтелектуалізація підприємств	Бережнов Г.В. ⁴	орієнтація його діяльності на придбання, створення та використання знань; система відносин, які виникають у безперервному процесі формування та використання інтелектуального капіталу підприємства з метою формування нових товарів, послуг, бізнесмоделей
Інтелектуалізація управління	Кельчевская Н.Р. ⁵	нову концепцію управлінського процесу, що передбачає в якості умов ефективного стратегічного управління підприємством необхідність застосування інтелектуальних інструментів управління, що носять яскраво виражений інноваційний характер і спрямовані на досягнення стійких довгострокових конкурентних переваг

Джерело: систематизовано авторами

Проаналізувавши табл. 1, можна зробити висновок, що науковці сходяться на думці в тому, що інтелектуалізація – це процес генерування та координування інновацій, з метою забезпечення нової управлінської концепції.

Для того, щоб визначити ключові особливості інтелектуалізації саме експортно-орієнтованої продукції потрібно дослідити пов'язані з тією категорією терміни, виокремити чинники, які впливають на конкурентоспроможність, а також звернути увагу на ризики, які можуть супроводжувати таку діяльність.

Вже з самого формулювання зрозуміло, що експортно-орієнтована продукція – це ті товари і послуги, які реалізуються підприємствами на міжнародному ринку. Існує безліч чинників, які впливають на конкурентоспроможність такої продукції, основні з них представлені на рис. 2.

¹ Ситник, Й. С. (2012). Теоретичні засади інтелектуалізації систем менеджменту підприємства. *Вісник Національного технічного університету Харківський політехнічний інститут. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва*, 16, 18-23.

² Лазарева, Є. В., Світлична, В. Л. (2014). Методичний підхід до оцінки кадрового потенціалу Промислового підприємства у контексті інтелектуалізації праці. *Науковий вісник Херсонського державного університету* 7 (3), 82-86.

³ Василик, А. В. (2009). Інтелектуалізація трудової діяльності в контексті формування та розвитку інтелектуального капіталу: *автореферат дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук*. Київ: КНЕУ, 21.

⁴ Бережнов, Г. В. (2007). Интеллектуализация деятельности предприятия. *Креативная экономика*, 2, 84-91.

⁵ Кельчевская, Н. Р. (2002). *Интеллектуализация управления как основа эффективного развития предприятия: монография*. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 146.

Рис. 2. Категорії чинників, які впливають на конкурентоспроможність експортно-орієнтованої продукції.

Джерело: розроблено авторами

Аналізуючи рис. 2 пояснимо особливості різних категорій чинників загальної сукупності:

- економічні складаються з ключових споживчих та економічних властивостей: таких як попит, собівартість, ціна тощо; вони відображаються в показниках експлуатаційних та загальних витрат;
- класифікаційні визначають клас, до якого належить продукція; в цьому допомагає новизна, зміст, призначення та інші особливості;
- юридичні, які ще можуть називати нормативно-правовими: сюди відноситься законодавча база, що відповідає за захищеність на міжнародному ринку;
- техніко-технологічні відображають певні стандарти і норми, а також відповідність цим показникам в країні, яку підприємство обрало для експорту;
- ергономічні включають в себе психофізичні, антропометричні та гігієнічні; тобто визначають процес, в якому люди будуть використовувати продукцію;
- естетичні складаються з особливостей, які сприймаються потенційними споживачами під час вибору продукції; сюди відносимо дизайн, зручність у використанні, привабливість, зовнішній вигляд в загальному;
- організаційні відображають умови сервісних послуг, платежів, поставок та гарантійних умов експортно-орієнтованої продукції¹.

Всі категорії чинників певною мірою впливають на конкурентоспроможність, для того, щоб вона була високою необхідно враховувати і покращувати всі складові, які відображені на рис. 2.

¹ Багрова, І. В., Редіна, Н. І., Власюк, В. Є., Гетьман, О. О. (2004). *ЗЕД підприємств*. Київ : Центр навчальної літератури.

Окрім того, що потрібно зважати на вплив всіх вище вказаних чинників для повноправного виходу на міжнародний ринок в ході планування здійснення експортних операцій слід враховувати можливі ризики, а їх чимало. Виокремимо основні з них:

- проблеми з різноманітністю продукції для привабливості на іноземних ринках;
- валютні ризики, пов'язані зі змінами курсів;
- питання, пов'язані з помилковим прогнозуванням прибутковості;
- вплив різних культур на процес управління підприємством;
- проблеми, які пов'язані з адаптацією моделей функціонування та механізмів системи управління підприємством до тих, які вже діють на міжнародному ринку;
- політичні ризики;
- витрати пов'язані з адаптацією виробництва до вимог іноземних споживачів;
- нечітка представленість на міжнародному ринку;
- податкові ризики.

Отже, експортна орієнтація пов'язана зі значними ризиками¹.

Висновки. Отже, дослідивши наукові праці та проаналізувавши сучасні тенденції розвитку світового ринку, можна стверджувати, що інтелектуалізація є невід'ємною складовою успішного ведення бізнесу. На конкурентоспроможність підприємств, які реалізують експортно-орієнтовану продукцію здійснюють вплив різні категорії чинників, такі як економічні, класифікаційні, юридичні, техніко-економічні, ергономічні, естетичні, організаційні та інші. Під час здійснення експортних операцій можна зіткнутися з багатьма ризиками, наприклад, валютними, політичними та податковими. Інтелектуалізація є ключовим процесом, здійснення якого допомагає підвищити конкурентоспроможність, що в свою чергу може забезпечити збільшення прибутку.

References:

1. Skvortsova, O. V. (2015). Determinanty intelektualizatsii liudskoho kapitalu v protsesi trudovoi diialnosti [Determinants of intellectualization of human capital in the process of labor activity]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu* [Bulletin of Berdyansk University of Management and Business], 3 (31), 53-56. [in Ukrainian].
2. Babii, S. V. (2013). Intelektualizatsiia diialnosti pidpriemstva [Intellectualization of enterprise activity]. *Ekonomichna dumka TNEU* [Economic Thought TNEU], 71-75. [in Ukrainian].
3. Sytnyk, Y. S. (2012). Teoretychni zasady intelektualizatsii system menedzhmentu pidpriemstva [Theoretical principles of intellectualization of enterprise management systems]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Kharkivskiy politekhnichnyi instytut. Tematychnyi vypusk: Tekhnichnyi prohres i efektyvnist vyrobnytstva*. [Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Kharkivskiy politekhnichnyi instytut. Tematychnyi vypusk: Tekhnichnyi prohres i efektyvnist vyrobnytstva], 16, 18-23. [in Ukrainian].
4. Lazarieta, Ye. V., Svitlychna, V. L. (2014). Metodichnyi pidkhid do otsinky kadrovoho potentsialu promyslovoho pidpriemstva u konteksti intelektualizatsii pratsi [Methodical approach to personnel potential assessment industrial enterprise in the context of intellectualization of labor]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu* [Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu], 7 (3), 82-86. [in Ukrainian].
5. Vasylyk, A. V. (2009). Intelektualizatsiia trudovoi diialnosti v konteksti formuvannia ta rozvytku intelektualnoho kapitalu [The labour activity intellectualization in the context of intellectual capital forming and development]: *avtoreferat dysertatsii na zdobuttia stupenia kandydata ekonomichnykh nauk* [Extended abstract of candidate's thesis]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
6. Berezhnov, G. V. (2007). Intellektualizatsiia deyatelnosti predpriyatiya [Intellectualization of the enterprise]. *Kreativnaya ekonomika* [Creative economy], 2, 84-91. [in Russian].
7. Kelchevskaya, N. R. (2002). *Intellektualizatsiia upravleniya kak osnova effektivnogo razvitiya predpriyatiya* [Intellectualization of management as the basis for the effective development of the enterprise]. Ekaterinburg: GOU VPO UGTU-UPi [in Russian].
8. Bahrova, I. V., Redina, N. I., Vlasiuk, V. Ye., Hetman, O. O. (2004). *ZED pidpriemstv* [EEA of enterprises]. Kyiv: Centr navchalnoyi literatury. [in Ukrainian].
9. Prokhorova, V. V. (2016). Eksportno-importna oriantatsiia rozvytku promyslovykh pidpriemstv v stratehichnomu upravlinni [Export-import orientation of industrial enterprises development in strategic management]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national economic problems], 14, 522-526. [in Ukrainian].

¹ Прохорова, В. В. (2016). Експортно-імпортна орієнтація розвитку промислових підприємств в стратегічному управлінні. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 14, 522-526. <<http://global-national.in.ua/pro-zhurnal>> (2021, березень, 12).